

Datum 2023-10-19
Dokumenttyp Yttrande
Diarienummer 2023/0230
Ert diarienummer U2023/01467
Handläggare Andreas Stjärnström

Utbildningsdepartementet
103 33 Stockholm

Yttrande över Inbjudan att inkomma med synpunkter på regeringens forsknings- och innovationspolitik

Myndigheten för delaktighet (MFD) arbetar för ett samhälle där alla kan vara delaktiga, oavsett funktionsförmåga. Myndigheten för delaktighet lämnar följande yttrande.

Sammanfattning

MFD anser att inriktningen på stödet till forskning som bedrivs kring funktionshinder i Sverige behöver förändras. Ett tvärsektorielt område kräver ökad tonvikt på tvärsektorieell forskningsfinansiering.

MFD anser sammantaget att den kommande forskningspropositionen på ett betydligt tydligare behöver belysa och bidra till att forskning kring personer med funktionsnedsättning och deras levnadsvillkor. Risker är annars att ett redan påtagligt och problematiskt kunskapsunderskott inom flertalet forskningsdiscipliner ytterligare skulle förstärkas vilket skulle försämra förutsättningarna att lösa och hantera omfattande samhällsutmaningar.

MFD anser att detta behöver ske både genom riktade utlysningar till funktionshindersforskning men också genom att funktionshindersperspektivet finns som ett uttalat och synligt perspektiv i andra bredare forskningsinsatser. För att bredda och stärka funktionshindersforskningen föreslår MFD att en utpekad forskningsfinansiär, förslagsvis Forte inom rådande myndighetsstruktur, får ett uttalat uppdrag att stimulera, samordna och utveckla stöd till forskning inom området. Detta bör även omfatta att samordna ett samarbete med övriga statliga forskningsfinansiärer.

MFD har identifierat fem forskningsområden som särskilt angelägna och prioriterade:

1. Forskning om barn och unga med funktionsnedsättning.
2. Forskning om våld i nära relationer.

3. Forskning om digitalisering.
4. Forskning gällande universell utformning och individuella lösningar.
5. Forskning om psykisk ohälsa.

MFD:s utgångspunkter

Med utgångspunkt i det funktionshinderspolitiska målet¹ följer MFD löpande upp utvecklingen inom funktionshinderspolitiken.

Uppföljningen² visar att levnadsvillkoren för personer med funktionsnedsättning är påtagligt sämre jämfört med övrig befolkning. Det gäller alla samhällsområden och åldersgrupper. Stora skillnader finns exempelvis i tillgången till en aktiv fritid, möjlighet att använda transportsystem eller att vistas i allmänna miljöer. Elever med funktionsnedsättning bedöms ha avsevärt svårare att klara skolans mål eller fullfölja en gymnasieutbildning än andra elevgrupper och personer med funktionsnedsättning är i väsentligt högre grad arbetslösa. Den ekonomiska utsattheten är generellt större i gruppen och den demokratiska delaktigheten, exempelvis i form av valdeltagande, lägre. Personer med funktionsnedsättning har generellt en sämre upplevd hälsa och den psykiska ohälsan är väsentligt högre.

Uppföljningen visar också att många centrala samhällsaktörer fortfarande inte har tillräckligt utvecklade strategier och verktyg för att ta hand om målgruppens förutsättningar i sitt generella utbud eller i sitt utvecklingsarbete. Många saknar också verktyg och kunskap för att involvera målgruppen i utveckling av sin verksamhet.

MFD:s generella syn på hur funktionshindersforskningen behöver förändras

Traditionellt har forskning om funktionsnedsättning haft sin grund i medicin, behandling och rehabiliteringsforskning. Fokus har varit på individens bristande förmåga i form av en diagnos, tillstånd eller funktionalitet. För att förstå orsaken till dagens stora skillnader i levnadsvillkor behöver forskningen röra sig från individen och i högre grad söka orsak och samband i

¹ <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/funktionshinder/mal-for-funktionshinderspolitiken/>

² Myndigheten för delaktighet (2023) Uppföljning av funktionshinderspolitiken. Strategi för uppföljning av funktionshinderspolitiken 2022.

den diskriminering, otillgänglighet och bristande delaktighet som den omgivande miljön ofta erbjuder personer med funktionsnedsättning.

Mer och fördjupad kunskap är en grundförutsättning för att långsiktigt möta de stora samhällsutmaningar funktionshinderområdets omfattar. En aktiv och modern forskningspolitik i relation till funktionshinder är en grundförutsättning för en sådan förflyttning. Genom att stärka kunskapen och förståelsen kan samhället på sikt effektivare möta och förebygga ojämlikhet men också främja utveckling och innovation i relation till området.

MFD anser därför att den kommande forskningspropositionen bör bidra till att stimulera forskning som i ökad utsträckning tar sikte på att bredda och utveckla forskningsområdet. Särskilt angeläget anser vi det vara att stimulera forskning som tar sikte på samhällsproblem utifrån interaktionen mellan individ och samhälle men också utifrån styrning och utformning av samhällsbygget. En annan övergripande lucka handlar om att bidra med ökad kunskap om hur Sveriges omfattande stödsystem inom skola, arbetsmarknad och social välfärd har förmåga att stödja inkludering i samhället.

Tvärsektoriell politik kräver tvärsektoriella forskningsinsatser men också forskning inom en bred rad samhällsområden. Därför anser MFD att forskningsmedel inom olika samhällsområden på ett mycket mer strukturerat sätt behöver inkludera funktionshinder som ett synligt perspektiv och därför också kräver ett uppdrag riktat till samtliga statliga forskningsfinansiärer.

MFD har också i anslutning till denna remiss tagit del av det nyss lämnade förslaget till organisation för den svenska forskningsfinansieringen. Vi tycker att det i förslaget finns många saker som skulle modernisera svensk forskningsfinansiering. Vi vill dock påpeka vikten av även framöver särskilt benämna och prioritera forskning kring levnadsvillkor och förutsättningar till delaktighet för personer med funktionsnedsättning. Risken är annars att ett redan påtagligt och problematiskt kunskapsunderskott inom flertalet forskningsdicipliner ytterligare skulle förstärkas vilket skulle försämra förutsättningarna att lösa och hantera omfattande samhällsutmaningar.

MFD anser sammantaget att den kommande forskningspropositionen på ett betydligt tydligare sätt än tidigare behöver belysa forskning kring personer med funktionsnedsättning. MFD anser att detta behöver ske både genom riktade utlysningar till funktionshindersforskning men också genom att funktionshindersperspektivet finns som ett uttalat och synligt perspektiv i andra bredare forskningsinsatser.

MFD:s förslag på en tvärspektoriell samordning av funktionshindersforskningen

För att bredda och stärka funktionshindersforskningen föreslår MFD att en utpekad myndighet, förslagsvis Forte inom rådande forskningsstruktur, får i uppdrag att samordna och utveckla forskningen om funktionshinder. För att bli framgångsrik och för att använda investerade forskningsmedel effektivt anser vi det också viktigt att forskningsmedel kan ges till samverkan eller centrumbildning kring frågan som ett komplement till särskilt utvalda och riktade projekt och program. På detta sätt skulle man säkerställas att stimulera ny forskning, stärka kvalitén och bidra till en mer robust och tvärspektoriell forskning inom området.

MFD:s förslag på fem forskningsområden att prioritera

MFD har identifierat fem forskningsområden som särskilt angelägna och prioriterade.

1. Forskning om barn och unga med funktionsnedsättning

Att ge alla barn goda förutsättningar att utvecklas på bästa möjliga sätt är en av samhällets viktigaste uppgifter. Barn är självständiga individer med egna rättigheter och behov, men de har också olika bakgrund och förutsättningar som påverkar deras möjligheter i livet. Tillgången till statistik och data som särskilt belyser barn och unga med funktionsnedsättning uppväxtvillkor är mycket bristfällig. Inom många områden saknas det sådan grundläggande kunskap och uppföljning. Detta gäller grundläggande områden såsom exempelvis utbildning, habilitering och hjälpmedel, det specialpedagogiska området, våldsutsatthet och tillgången till fritidsaktiviteter.

FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning är utgångspunkten för det nationella funktionshinderspolitiska målet om full delaktighet och jämlika levnadsvillkor i alla åldrar med samhällets mångfald som grund. För att barn och unga med funktionsnedsättning ska ges bättre förutsättning att få jämlika levnadsvillkor med andra barn, finns det således behov av ökad kunskap inom många områden.

Barn och unga är experter på att vara just barn. Barn och ungas erfarenheter, kunskap och idéer är därför en viktig del i kunskapsutvecklingen inom området. Sverige har inkorporerat FN:s barnkonvention som lag och barns rätt till involvering är en grundförutsättning i konventionen. Barn och unga med funktionsnedsättning kommer ofta till tals i lägre utsträckning än andra

barn, både kring sina egna insatser och liv men också i samhällsprocesser i stort.

Barn med funktionsnedsättning riskerar enligt undersökningar löpa dubbelt så stor risk att drabbas av våld och övergrepp än andra. Det handlar om våld av anhöriga/närstående och i olika omsorgssituationer men också våld ute i samhället. Trots denna särskilda utsatthet saknas grundläggande kunskap om orsak och verkan kring våld. Det saknas också kunskap kring förebyggande förutsättningar och effektiva stöd. Även kunskapen kring tidig upptäckt och riskbedömning kring målgruppen barn och unga är begränsad likväl som kunskap kring effektiva stöd och rehabiliterande insatser.

Unga personer med funktionsnedsättning återfinns också bland unga som riskerar att hamna i eller befinner sig i antisociala miljöer eller kriminalitet. Mycket tyder på att en funktionsnedsättning eller dess konsekvenser utgör en riskfaktor i detta sammanhang. Dock saknas i hög utsträckning kunskap kring detta område och därmed grund att utforma fungerande insatser för att förebygga eller effektivt interagera i dessa situationer.

Uppåt tjugo procent av alla skolelever har behov av särskild anpassning i klassrummet eller av särskilt stöd. Detta innebär stora resurser för samhället och en stor pedagogisk utmaning. Trots dessa stora investeringar uppger barn och unga med funktionsnedsättning att de i avsevärt högre grad upplever oro och otrygghet. Mycket tyder också på att denna elevgrupp har svårare att nå skolans mål och de är överrepresenterade i gruppen som har oavslutade gymnasieexamen och varken arbetar eller studerar. Kunskapen om bakomliggande orsaker är trots detta begränsad, likaså vilka stöd och anpassningar som är fungerande.

Mot denna bakgrund anser MFD att det är prioriterat att rikta forskningsmedel för att öka kunskapen om levnadsvillkor för barn och unga med funktionsnedsättning. Särskilt angeläget anser MFD vara att stimulera:

- Forskning och kunskapsutveckling som involverar barn och unga med funktionsnedsättning.
- Forskning kring involvering och möjlighet att komma till tals för barn med särskild inriktning på barn och unga med intellektuella och kognitiva funktionsnedsättnings möjlighet att komma till tals.
- Forskning kring tidiga insatser och förmågan att förebygga och minska risken för unga med funktionsnedsättning att hamna i antisocialt beteende eller kriminalitet.

- Forskning kring orsakerna till de omfattande behov av särskilt stöd som idag präglar den svenska skolan samt effekterna av och kvalitén i det stöd som ges.

2. Forskning om våld i nära relationer

Våld och övergrepp utgör ett allvarligt samhällsproblem och är kränkningar som skapar lidande för de enskilda individer som utsätts. Flera olika faktorer ökar risken att utsättas för våld. Sådana faktorer är till exempel kön, könsidentitet, könsuttryck, sexuell läggning, trosuppfattning, ekonomisk utsatthet och funktionsnedsättning. Vad gäller funktionsnedsättning brukar faktorerna som som beroende, sårbarhet och osynlighet vara förklaringsmodell för den ökade utsattheten. För personer med funktionsnedsättning är dock dessa faktorer också sammanflätande med andra sårbarhetsfaktorer, vilket skapar en särskilt komplex situation.

Utsatthet hos och våld mot en person med funktionsnedsättning kan vara osynligt på flera olika sätt. Det kan handla om stereotypa uppfattningar om vem som kan drabbas av våld och om vem som utöva våld. Om omgivningen inte kan föreställa sig att en person kan utsättas för en viss typ av våld eller övergrepp kan det också vara svårt att upptäcka när det väl sker. En annan faktor som riskerar att göra våld osynligt är en persons begränsade kontakter med omvärlden. En utebliven stödinsats kan leda till att öka en persons isolering och försvåra insyn.

Många personer med funktionsnedsättning är beroende av närstående eller personal. Det kan handla om att vara behöva hjälp med integritetskänsliga behov eller om ett socialt eller ekonomiskt beroende som omöjliggör ett självständigt beslutsfattande. Att vara beroendet av andra människor ökar risken för att utsättas för olika typer av våld och kränkningar. Den slutna situationen som en familj eller omvårdnadssituation kan innebära gör också att insynen är begränsad. Beroendet gör att en person genom att rapportera en kränkning också kan uppleva att de sätter hela sin livssituation i gungning. Vissa personer har på grund av sin funktionsnedsättning inte alltid förmågan och förutsättningarna att berätta om saker som händer i slutna sammanhang.

Anhöriga och närstående står ofta för den trygghet och omsorg som enskilda kan behöva vid sjukdom, funktionsnedsättning, hög eller låg ålder eller vid svårigheter i vardagen. Personer med funktionsnedsättning har i många fall fler och andra personer i sin närhet som ger dem trygghet och omsorg än vad personer utan funktionsnedsättning har. Dessa relationer kan sägas bryta mot

samhällets normativa föreställning om vad som är en nära relation. De normbrytande nära relationerna kan uppstå med vårdpersonal och personal i insatser, till exempel enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) och socialtjänstlagen (SoL). De kan också uppstå med färdtjänstchaufförer och liknande yrkesroller, när uppstår en kontinuitet i kontakten.

Allt mer av den omsorg och vård som ges till personer med omfattande behov sker i det egna hemmet. Ofta är detta en omsorgssituation som innebär en nära interaktion mellan anhöriga och personal men ibland även begränsad kvalitetskontroll och insyn.

Även den institutionsbaserade omsorgen, exempelvis i form av särskilt boende, har förändrats. Ekonomiska förutsättningar i kommuner och regioner i kombination med stora kompetensförsörjningsproblem har lett till att personaltäthet, individualisering och kompetens hos personal har blivit sämre. Konsekvensen av detta går att utläsa ur riktade eller riskbaserade tillsynsgranskningar som löpande genomförs av Inspektionen för vård och omsorg (IVO). Kunskapsläget är sparsam när det gäller forskningen kring denna utveckling, orsak, verkan och effektivitet.

Under de senaste tio åren har stora steg framåt tagits vad gäller samhällets samlade förmåga att förebygga, upptäcka och motverka våld, liksom att erbjuda skydd och stöd vid våld som redan har skett. Ett exempel är den nationella strategin för att bekämpa mäns våld mot kvinnor som började gälla 2017. För vissa befolkningsgrupper har dock kunskapen om förekomst och utsatthet för våld förblivit låg och detta påverkar i hög utsträckning samhällets möjligheter att skydda och stödja dessa personer. Det gäller både kunskap om utsatthet hos personer som lever med enskilda riskfaktorer såsom funktionsnedsättning och personer som lever i komplexa livssituationer med flera olika riskfaktorer.

Mot denna bakgrund anser MFD att det är prioriterat att rikta forskningsmedel för att öka kunskapen om våld i nära relationer. Särskilt angeläget anser MFD vara att stimulera:

- Forskning kring orsaker till och konsekvenser av våld i nära relationer, men också vägar ur. Särskilt viktigt är att sådan forskning tittar på särskilt utsatta grupper som exempelvis personer med

funktionsnedsättning, hur olika situationer samverkar samt konsekvensen av detta.

- Forskning kring våldsutsatthet bland personer som mottar omfattande och integritetsnära vård- och omsorgsinsatser i det egna hemmet eller i institutionsbaserade lösningar såsom exempelvis särskilt boende.

3. Forskning om digitalisering

Under de senaste åren har digitaliseringen haft stor inverkan på förutsättningarna för delaktighet för personer med funktionsnedsättning.

Tillgängliga digitala lösningar och utvecklingen av nya tjänster som stödjer sig på artificiell intelligens (AI), som exempelvis navigeringstjänster och direktöversättning från tal till text, har inneburit viktiga nya verktyg som ökat tillgängligheten för personer med synnedsättning och hörselnedsättning. Användning av bildbaserad digital kommunikation har ökat tillgången till tolktjänster, vilket har lett till minskad restid till bland annat vårdbesök och bättre utnyttjade resurser. Algoritmer används också i elektriska rullstolar, hörapparater och en mängd andra hjälpmedel och konsumentprodukter och tjänster som potentiellt kan vara ett stöd till personer med funktionsnedsättning. Det finns stor utvecklingspotential i digitala lösningar i allmänhet och i AI-stödda lösningar i synnerhet.

Digitaliseringen har samtidigt utestängt människor från vissa tjänster de tidigare har kunnat hantera självständigt. I vilken mån en person har tillgång till ett elektroniskt bank-id har blivit en vattendelare som avgör om man har tillgång eller ställs utanför.

Många anser att artificiell intelligens (AI) kommer att innebära världens nästa stora utvecklingssteg. Den tekniska utvecklingen går snabbt och är förenad med stora ekonomiska intressen. Den grundläggande idén är att genom att lära maskiner fungera mer likt människor så kan de leverera snabbare, bättre, mer pålitliga lösningar men utan den bias en mänsklig interaktion alltid för med sig. AI öppnar upp för effektivisering, innovation och nya möjligheter. Men det väcker också många svåra etiska frågor om exempelvis integritet, säkerhet, diskriminering, rättssäkerhet och transparens. I den snabba utvecklingen som sker är det därför utmanande att behålla balansen mellan de möjligheter AI innebär och de risker det också medför.

För grupper som strukturellt är mer osynliggjorda och diskriminerade i samhället är riskerna med AI särskilt stora. Det rasande tempot i utvecklingen i kombination med komplexiteten i lösningarna gör det i princip omöjligt för

dessa grupper att delta och bidra i utvecklingen med sina perspektiv. En av dessa grupper är personer med funktionsnedsättning. Denna grupp löper stor risk med AI-utvecklingen men kan samtidigt dra nytta av nya tjänster och lösningar AI-tekniken erbjuder. Att förebygga och undanröja risker med AI kräver kunskap och forskning inriktad på risker kring marginalisering, rättssäkerhet och diskriminering av grupper men också på lösningar och tjänster som kan underlätta delaktighet i samhället.

Det finns risker och möjligheter i interaktionen AI och funktionsnedsättning som särskilt behöver beforskas. Hur smart en AI-lösning är beror på vilken information man väljer att förse maskinen med. För att bedöma vilken data som ska tillföras bygger man i allmänhet på antaganden eller ”profiler” som utgår från dagens funktionalitet. På så sätt kan AI lösningar bidra till att konservera och förstärka befintliga problem och utestängningsmekanismer. För att AI istället ska bidra till att minska godtycklighet, förutfattade meningar, negativa attityder och på så sätt minska risken för diskriminering behöver denna tekniska utveckling gå hand i hand med utveckling av data och annan kunskap som kan utveckla snarare än konservera eller i värsta fall ytterligare smalna av normen för de system det skapar.

Ett område där användningen av AI ökar snabbt och där inte minst offentliga aktörer ser en stor potential är automatiserat beslutsfattande. Personer med funktionsnedsättning är i många fall föremål för offentliga beslut. Ett automatiserat beslutsfattande kan bidra till ökad likvärdighet men tar i begränsad utsträckning individuella hänsyn. För att kunna nyttja fördelarna med AI-baserade underlag, hitta balansen i interaktionen med konventionell handläggning och säkerställa rättssäkerheten för den enskilde när det gäller integritetsnära beslut och bedömningar, krävs alltså mycket kunskapsutveckling. En annan svår nöt att knäcka som har särskild bäring på beslutsfattande kring individer är det så kallade ”black box syndrome”, som innebär en intressekonflikt mellan säkerhet och transparens. Beslutsunderlag framtagna med hjälp av AI är sällan transparent och det saknas ofta kunskap om hur maskinen har hämtat in och viktat underlag. Samtidigt är hög säkerhet extremt viktigt i relation till integritetskänslig information.

Mycket av innovationsarbetet kring AI drivs av starka ekonomiska intressen. Det gör att möjligheter AI kan ge i relation till marginaliserade grupper som personer med funktionsnedsättning inte alltid kommer till stånd om samhället inte aktivt riktar lampan åt detta håll.

Mot denna bakgrund anser MFD att det är prioriterat att rikta forskningsmedel för att öka kunskapen inom digitaliseringsområdet. Särskilt angeläget anser MFD vara att stimulera:

- Forskning kring olika aspekter på funktionshinder och digitalisering med särskild vikt vid kunskapsutvecklingen inom området AI.
- Forskning kring risker kopplade till digitaliseringen, till exempel marginalisering, rättssäkerhet och diskriminering av grupper i samhället.
- Forskning kring digitala lösningar och tjänster som stödjer inkludering och delaktighet av personer med funktionsnedsättning.

4. Forskning gällande universell utformning och individuella stöd

För att Sveriges sociala skyddsnät och starka välfärdssystem ska förbli robust över tid krävs att de är träffsäkra och inte utgör en kompensation för en snäv samhällsnorm som brister vad gäller tillgänglighet och användbarhet.

En förutsättning för detta är att det generella samhällsutbudets utformning och utveckling sker på ett sätt som gör det tillgängligt och användbart för så många medborgare som möjligt. Det kan exempelvis handla om att skapa digitala tjänster som tar sin utgångspunkt i medborgarnas skiftande digitala kompetens eller att säkerställa att alla som kan bidra till sin egen försörjning tidigt får stöd att förbereda sig för detta. Det kan också handla om att fysiskt utforma olika samhällsmiljöer på ett sätt att människor tryggt kan använda dem även när individens funktionalitet förändras.

Samhällsutformningens betydelse för välfärdssystemet är en storpolitisk fråga som återkommer i olika skepnader. Detta är emellertid behäftat med ett stort kunskapsunderskott. Samhällets utformning har särskilt stor betydelse för möjligheten till delaktighet för personer med funktionsnedsättning. Det saknas även kunskap om hur väl de olika individuella stödsystemen inom skola, vård, arbetsmarknad och socialpolitiken bidrar till att människor i faktisk mening blir mer delaktiga och självständiga. Det kan handla om till exempel hjälpmedel, tolktjänst, insatser enligt LSS, specialpedagogiskt stöd i skolan eller arbetsmarknadspolitiska stödinsatser. Detta är ett område med behov av riktade forskningsmedel.

Mot denna bakgrund anser MFD att det är prioriterat att rikta forskningsmedel för att öka kunskapen om universell utformning och individuella stöd. Särskilt angeläget anser MFD vara att stimulera:

- Forskning kring effekterna av universell utformning för personer med funktionsnedsättning. Till exempel effekter av reformer som syftar till att öka tillgängligheten och användbarheten i samhället, som Agenda 2030, genomförandet av webbtillgänglighetsdirektivet eller tillgänglighetsdirektivet samt strategin för uppföljning av funktionshinderspolicen 2021-2031.
- Forskning kring samhällsutförningens betydelse för välfärdssystemet och hur de olika individuella stödsystemen inom skola, vård, arbetsmarknad och socialpolitiken bidrar till att människor i faktisk mening blir mer delaktiga och självständiga.

5. Forskning om psykisk ohälsa

Den psykiska ohälsan hos barn, unga, vuxna och äldre med funktionsnedsättning är oproportionerligt stor i relation till andra grupper. Risken för suicid bland unga vuxna med funktionsnedsättning är dubbelt så hög. För att kunna hantera denna allvarliga situation behövs mer forskning om orsaker kopplade till miljö och omgivning. Forskningen kan med fördel kopplas till Nationell strategi för psykisk hälsa och suicidprevention.

Bland barn och unga anges ofta långvariga skolmisslyckanden och social exkludering vara bakomliggande orsaker. Men det saknas forskning kring vilket stöd och anpassningar som faktiskt ger långsiktiga resultat. Forskning som också tar sin utgångspunkt i barn- och ungas egen upplevelse är också mycket sparsam.

Även kunskapen om bakomliggande orsaker till psykisk ohälsa bland äldre behöver stärkas. Särskilt utifrån perspektivet strukturell diskriminering och stereotypa föreställning på gruppnivå. Så kallad ålderism utgör ett stort samhällsproblem som kommer att drabba de allra flesta. Ålderism samspelar som fenomen med andra diskrimineringsgrunder såsom kön, etnicitet eller funktionsnedsättning. Konsekvensen av ålderism är att personer hindras från att vara delaktiga i samhällslivet och bemöts med stereotypa föreställningar. Att bli utsatt för ålderism påverkar människors fysiska och mentala hälsa och välbefinnande. Det har också ekonomiska konsekvenser för både individ och samhälle. Exempelvis är det vanligt förekommande i rekryteringar och karriärutveckling på arbetsplatser. Det kan också röra onödiga åldersgränser i

olika system eller att verksamhet organiseras utifrån en stereotyp idé om hur äldre människor föredrar att leva sitt liv.

En bidragande orsak till negativa föreställningar om äldre personer är hur gruppen porträtteras i filmer, tidningar och andra medier. Skildringen av äldre tar inte alltid hänsyn till mångfalden inom gruppen. Detta kan upprätthålla en snäv bild av att äldre endast är sköra, fysiskt sårbara och improduktiva. Äldre personer med funktionsnedsättning är sällan representerade i media.

Mycket av forskningen inom äldreområdet har kopplats till åldrandets fysiska och kognitiva förändringar, omvårdnadsforskning och olika frågor kopplat till geriatriken. Däremot är forskning som tar sin utgångspunkt i det kringliggande samhällets tillgänglighet och synsätt fortfarande sparsam. Vi blir allt äldre och lever längre. Därför finns ett stort behov av kunskapsutveckling kring hur samhällsbyggnaden kan bli bättre på att möta våra behov vid olika skeden av livet.

Psykisk ohälsa och psykisk sjukdom är särskilt vanligt förekommande hos personer med intellektuell funktionsnedsättning. Denna grupp har fram till mitten av 1980-talet i hög utsträckning främst erbjudits institutionsbaserad omsorg och kunskapen kring såväl somatiska som psykiska hälsa har därför varit mycket låg inom såväl hälso- och sjukvården som inom omsorgen. Psykisk ohälsa i gruppen ihopblandas ofta felaktigt med den intellektuella funktionsnedsättningen. I glappet mellan personliga förutsättningar och omgivning ökar risken för psykisk ohälsa. Idag saknas grundläggande kunskap om diagnostisering, utredning, funktionell läkemedelsbehandling och terapeutisk behandling. Även orsaker till och förutsättningar för att förebygga ohälsa är i mycket liten utsträckning beforskat.

Mot denna bakgrund anser MFD att det är prioriterat att rikta forskningsmedel för att öka kunskapen om psykisk hälsa med följande inriktning:

- Forskning kring hur nuvarande stödsystem i grundskola, gymnasie och de anpassade skolformerna bidrar till att stärka barn och unga med funktionsnedsättnings förutsättningar, utveckling och psykiska hälsa.
- Forskning kring åldersdiskriminerande strukturer och föreställningar i samhället och dess betydelse för individers delaktighet och psykiska hälsa.

- Forskning kring psykisk ohälsa bland personer med intellektuell funktionsnedsättning med särskilt fokus på evidensbaserad utredning och diagnostisering, klinisk behandling, läkemedelanvändning och omvårdnad i interaktionen med socialomsorg.

Ärendets handläggning

I den slutliga handläggningen av ärendet har generaldirektör Malin Ekman Aldén (beslutande), avdelningschef Pernilla Börjesson och utredare Andreas Stjärnström (föredragande) deltagit.

Myndigheten för delaktighet

[elektroniskt underskriven]

Malin Ekman Aldén

UNDERSKRIFTSSIDA

Detta dokument har undertecknats med elektroniska underskrifter:

NAMN:	Malin Ekman Aldén
TITEL, ORGANISATION:	Generaldirektör, Myndigheten för delaktighet
TID:	2023-10-20 11:34:45 +02:00
IDENTIFIKATIONSTYP:	E-post (malin.ekman-alden@mfd.se)
IDENTIFIKATIONS-ID:	418da24486244cc0919e770c5c987394

Certifierad av Comfact Signature
Accepterad av alla undertecknare
2023-10-20 11:34:50 +02:00
Ref: 96585SE
www.comfact.se

[Validera dokumentet](#) | [Användarvillkor](#)